

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО КЛАСТЕРА НА БАЗІ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

У статті проведено дослідження світового досвіду створення ефективних кластерних структур, здійснено аналіз процесів адаптування і впровадження кластерного підходу у розвитку регіональної економіки нашої держави. Розглянуто завдання і особливості формування інноваційної кластерної моделі хлібопекарської галузі на базі Одеського регіону. Розроблено систему заходів підвищення результативності кластерних угруповань в регіонах нашої держави, у тому числі у хлібопекарській промисловості.

Research of world experience of effective cluster structures creation is conducted in the article, the analysis of adaptation processes and cluster approach introduction is carried out in development of regional economy of our state. A task and features of innovative cluster model forming of panary industry are considered on the base of the Odesa region. The system of measures of cluster effectiveness increase is worked out in the regions of our state, including in panary industry.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Кластерний підхід спроможний забезпечити підвищення конкурентоспроможності як місцевого бізнесу, так і сприяти зростанню ефективності економічної політики регіональної влади. Створення саме інноваційних кластерів в умовах української економіки стає єдиним прийнятним виходом з кризової ситуації, який здатний підвищити її конкурентоспроможність серед світових розвинених держав, надати можливість більш швидко і ефективно ініціювати та використовувати інноваційні розробки, нові знання, наукові відкриття і винаходи.

Проте для реалізації його потенційних можливостей у нашій державі необхідно провести ряд трансформаційних перетворень в економіці. Ефективний кластер – це результат постійного діалогу між представниками державного уряду, підприємствами бізнес-середовища, громадськими організаціями і науковими установами. Така кооперація як на початковому етапі створення кластера, так і в наступному має стати основою кластерного підходу, в якому домінуюча і регулююча роль належить державі. Актуальним залишається питання створення Єдиного Європейського наукового простору (ЄЄНП), який має забезпечити створення сприятливих умов для організації і реалізації інноваційних досліджень в Європі, проведення заходів підвищення результативності наукових розробок, посилення ролі Європи як центру інноваційних перетворень.

Таким чином, використання переваг кластерного підходу в перспективних галузях української економіки, в тому числі хлібопекарської промисловості, сприятиме активізації інвестиційно-інноваційних процесів у них, зростанню і підвищенню її конкурентоспроможності в національному масштабі.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблеми вивчення та ідентифікації кластерів активно вивчаються світовою науковою спільнотою. Особливостями формування кластерних моделей, дослідженнями їх функціонування та оцінювання ефективності займаються такі зарубіжні і вітчизняні дослідники, як: А. Поручник, С. Соколенко, Ю. Бажал, М. Войнаренко, С. Колодинський, В. Гусева, А. Кінах, О. Длугопольський, К. Дудкіна, В. Чужикова, О. Зінченко, Р. Сіліна, М. Портер, Бокхолт, С. Розенфельд, В. Прайс, М. Сторпер, Дж. Стиглиць, Р. Кантер, А. Ругман, Е. Лимер, І. Толенадо, Д. Радебі, П. Самуельсон, Д. Сольє та багато інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений нами аналіз процесів впровадження кластерного підходу у розвитку регіональної економіки на теренах нашої держави дозволив визначити низку перешкод, які значно гальмують формування і розвиток конкурентоспроможних кластерів. Адаптування світового досвіду використання кластерних систем в умовах нашої країни потребує ретельного аналізу і адаптування. Проблеми формування і розроблення відповідних рекомендацій для поширення кластерних процесів у регіонах нашої держави, у тому числі у хлібопекарській промисловості Одеської області, підвищення їх ефективності і конкурентоспроможності і досі є невирішеними і потребують подальшого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідити світовий досвід створення ефективних кластерних структур, адаптувати його і використовувати для формування інноваційної кластерної моделі хлібопекарської галузі на базі Одеського регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кластерний підхід має ґрунтуватися на національних, територіальних, фінансово-економічних, природно-ресурсних та інших особливостях, притаманних тому чи іншому регіону або країні. Світова практика мережевих регіональних структур сформувала основні моделі кластерів, які розглянемо далі у дослідженні.

Шотландська модель кластерної економіки передбачає існування центрального ядра – великої компанії або декількох компаній, яке об'єднує навколо себе невеликі (малі або середні) фірми. Така модель допускає активне залучення іноземного капіталу, який і є основою формування центру кластера у вигляді підприємств з іноземними інвестиціями.

В італійській моделі наявне групування великої кількості малих фірм у вигляді асоціацій для підвищення конкурентоспроможності. Вона передбачає гнучку і рівноправну співпрацю підприємств малого, середнього і великого бізнесу всередині кластера. Дана модель найбільш ефективна при організації виробництва продукції невисокого технологічного рівня з великим ступенем диференціації та коливання попиту. За таким принципом в Італії діють фармацевтичні та агропромислові кластери, взуттєвий кластер, кластери з машинобудування і ремонту.

Багато уваги привертає фінська модель кластера. За підсумками World Economic Forum (WEF), Фінляндія у 2003 році в черговий раз зайняла перше місце в рейтингу перспективної конкурентоспроможності – Growth Competitiveness Index та перше місце в рейтингу поточної конкурентоспроможності – Current Competitiveness Index, випередивши такі розвинені країни, як США, Великобританія, Японія [1, с.87]. Аналогічні дані WEF демонструють невтішні рейтингові позиції нашої країни: у 2003 році Україна опинилася на 76 місці, Росія займає 70 місце; у 2005 році рейтинг України знижується до 74-го місця, Росія підіймається на 75 місце ; а у 2006 Україна посіла вже 64 місце.

Кластерний підхід у Фінляндії вперше був використаний для розробки промислової політики країни ще у 1991-1993 роках. З того часу кластеризаційні процеси набули у країні масштабного характеру. Результати дослідження конкурентоспроможності та перспективності розвитку фінських кластерів, опубліковані у 1995 році, стали основою формування національної програми розвитку кластерних структур. Фінська модель кластерів передбачає високий рівень інновацій, який має підтримуватися потужним сектором науково-дослідних процесів та розробок і розвинутою системою освіти. Ця модель найбільш прийнятна для невеликих за розміром країн, що характеризуються компактністю розміщення виробничих сил та відносним дефіцитом природних ресурсів. Основний напрямок економіки таких країн зосереджено на експортних операціях. За такою моделлю у Фінляндії працюють лісопромисловий кластер, у який входить виробництво деревини і деревної продукції, паперу, меблів, поліграфічного та пов'язаного з ним устаткування, кластер галузей електроніки, технологій зв'язку та інформатики, агропромисловий та енергетичний кластери. В Норвегії у розвитку кластера в галузі морського господарства активну участь бере державний уряд, стимулюючи співробітництво підприємств всередині кластера. У Нідерландах економіка розподілена на основні десять мегакластерів [2]: складальні, хімічні

галузі, будівництво, енергетика, агропромисловий комплекс, ЗМІ, охорона здоров'я, транспорт, комерційні і некомерційні обслуговуючі види діяльності.

Північноамериканська модель відрізняється явно вираженою конкуренцією між підприємствами. Така модель перспективна в умовах, коли виробничий процес не передбачає налагоджування тісних взаємозв'язків. Досягнення зниження собівартості кінцевої продукції відбувається за рахунок масового виробництва головної компанії. Підприємства американських кластерів розташовуються в одному регіоні, максимально використовуючи його природний, кадровий й інтеграційний потенціал.

На відміну від американської, японська модель кластеризації передбачає формування навколо компанії-лідера з масштабним виробництвом великої групи постачальників. Їх інтеграція відбувається на різних стадіях виробничого ланцюжка. Модель використовується для виробництва технологічно складної продукції, яка потребує великого обсягу фінансових витрат, а тому набуває ефективності тільки при масовому виробництві і досягненні великого обсягу продажів.

Індійсько-китайська модель передбачає активне залучення держави до процесів формування і розвитку кластера. Ставка робиться на іноземні інвестиції, через які в країну потрапляють сучасні наукоємкі технології [3, с.97]. Ці інвестиції дають можливість виготовленої в кластері продукції виходити на світовий ринок.

Отже, вибір тієї чи іншої моделі кластерного розвитку визначає кластерну стратегію розвитку національної економічної системи. Основними світовими лідерами у виробленні кластерних стратегій вважаються Данія, Нідерланди, Франція, Італія, фламандський регіон Бельгії, Фінляндія, Квебек у Канаді, а також ПАР.

Розвиток кластеризації економіки слід розглядати у тісному зв'язку із сучасними законами світової конкуренції та з урахуванням специфіки територіально-регіонального аспекту глобальної економіки. Регіональна інноваційна структура є високорозвиненою інституційною інфраструктурою, функціонування якої забезпечує стійкий та динамічний інноваційний розвиток в межах виробничої системи регіону [1]. Її формування є передумовою підвищення інноваційної спроможності регіону як на національному, так і на міжнародному рівні. Виникнення регіональної інноваційної структури здійснюється в результаті постійної взаємодії її основних елементів: виробничої структури як підсистеми використання знань, сегменту НДДКР та освіти як підсистеми генерування знань, фінансової регіональної системи як джерела інвестиційних можливостей та споживчого сектора, який формує попит на інноваційну продукцію та вимоги до неї.

Проведене нами дослідження ефективних світових кластерних систем [4, 5, 6] дозволяє зробити висновок про залежність успіху їх створення і функціонування саме в межах трикутника «державне регулювання і управління – інтелектуальна інфраструктура – виробничий сектор». Така регіональна модель «потрійної спіралі» дозволяє поєднувати інтереси держави, науки і бізнесу, стає передумовою формування специфічних соціально-економічних відносини, забезпечує створення сприятливої інфраструктури або бізнес-клімату регіону.

Такий підхід може бути досить корисним для створення національного інноваційного кластера на базі хлібопекарської промисловості Одеського регіону. Формування регіонального інноваційного кластера є найоптимальнішим варіантом перебудови економічних відносин у галузі хлібопечення, встановлення інтеграційних зв'язків на основі єдності інтересів учасників агропромислового ланцюга, тісної кооперації і здорової конкуренції.

Основними завданнями створення регіонального інноваційного кластера на базі хлібопекарської галузі Одеського регіону мають стати:

- 1) зменшення собівартості продукції галузі на всіх етапах створення ланцюга доданої вартості за рахунок об'єднання підприємств та їх тісної співпраці;
- 2) зростання рентабельності галузі і суміжних з нею галузей, підвищення їх інвестиційної привабливості;
- 3) вирішення питання недовантаженості виробничих потужностей та їх морального і фізичного зносу;

4) модернізація і переоснащення виробничих потужностей підприємств галузі, оновлення парку сільськогосподарської техніки агровиробників;

5) можливість отримання кредитів для сільгоспвиробників, зниження відсоткових ставок і поліпшення кредитних умов;

6) активізація інноваційних процесів на хлібопекарських підприємствах, підвищення конкурентоспроможності їх продукції;

7) поліпшення умов збуту продукції між усіма членами кластера, ліквідація невиконаних зобов'язань і повернення коштів;

8) встановлення партнерських стосунків на умовах спільних інтересів між основними учасниками кластера.

На думку автора, саме модель «потрійної спіралі» має стати основою формування інноваційної кластерної структури хлібопекарської галузі Одеського регіону. Розподіл ролей серед основних учасників інноваційного кластера хлібопекарської промисловості має відповідати їх внеску у процес створення і подальшого розвитку. Запропонований розподіл ролей серед основних учасників регіонального інноваційного кластера хлібопекарської галузі представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл ролей серед основних учасників регіонального інноваційного кластеру хлібопекарської галузі

бізнес «ініціатор»	держава «активатор»	наука «каталізатор»
1	2	3
<ul style="list-style-type: none"> – ініціювання створення кластерної системи галузі хлібопечення; – формування групи лідерів, яка має регулювати роботу кластеру; – проведення серії інтерв'ю, нарад, зборів, бесід з ключовими зацікавленими і з потенційними учасниками кластера; – формулювання бачення кластера галузі, основних цілей і завдань, встановлення показників діяльності; – розробка стратегічного плану довгострокової діяльності кластеру та плану заходів щодо його реалізації; – започаткування тісного співробітництва в основних сферах діяльності: спільний маркетинг, навчання, закупівлі, виробництво, інноваційні розробки; 	<ul style="list-style-type: none"> – розроблення і затвердження Стратегії підвищення конкурентоспроможності України і її регіонів на основі кластерного підходу; – формування і впровадження Програми розвитку потенціалу регіонів на базі кластерних моделей; – сприяння розвитку міжнародної співпраці в галузі кластеризації економіки, участь у європейських і міжнародних форумах, присвячених проблемам кластерів; – забезпечення стабільної економічної політики в державі; – здійснення фінансової підтримки кластера галузі хлібопечення; – забезпечення формування сприятливого ділового клімату для формування кластерних об'єднань в регіонах; 	<ul style="list-style-type: none"> – проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок інноваційних проектів кластера; – дослідження феномену кластерів, їх переваг і можливостей адаптування і використання в умовах регіонального розвитку в Україні та хлібопекарської галузі зокрема; – створення на базі Одеського державного аграрного університету, Одеської академії харчових технологій і Одеського державного політехнічного університету наукового-дослідного центру в галузевих рамках; – здійснення підготовки та перепідготовки спеціалістів з кластеризації економіки; – організація спеціальних університетських програм по вивченню феномену кластеру, проведення семінарів, ділових зустрічей, Інтернет-курсів, організацію конференцій і круглих столів;

1	2	3
<ul style="list-style-type: none"> – обмін виробничим досвідом, ресурсами, знаннями, інформацією, технологіями і інноваційними розробками; – безпосереднє управління кластером та координування інноваційної діяльності компаній і організацій, що входять у нього; – активізація інноваційної діяльності всередині кластера, започаткування спільних інноваційних програм; – спільне фінансування перспективних інноваційних проєктів галузі. 	<ul style="list-style-type: none"> – підтримка розвитку кластера шляхом активної участі у зібраннях провідних керівників кластера, зустрічей робочих груп; – вивчення та аналіз потреб кластеру у створенні інноваційної продукції, збір даних про бар'єри виведення її на ринок; – створення на базі університетів національних центрів дослідження кластерів, їх переваг і можливостей адаптування і використання в хлібопекарській галузі; – поширення кластерного бачення в державі; – залучення іноземних інвестицій в розвиток галузі; – активна діяльність по встановленню зв'язків між освітніми закладами, науково-дослідними інститутами та представниками бізнесу. 	<ul style="list-style-type: none"> – на базі договорів співробітництва із світовими навчальними закладами організувати навчання, стажування і командировання викладачів і наукових співробітників університетів за кордон для більш детального вивчення кластерного підходу і досвіду функціонування кластерів в розвинених державах; – формування системи показників, методик та критеріїв оцінки ефективності кластеру хлібопекарської галузі, аналізу потенціалу регіональної економіки Одеської області, виявлення потенційних можливостей (суміжних галузей і напрямків підприємницької діяльності), потенційних учасників кластеру і бар'єрів для його створення.

Такий підхід до розподілу ролей між основними учасниками регіонального інноваційного кластера дозволяє визначити функціональні зони зобов'язань у межах трикутника «бізнес-державна-наука» у процесі його становлення і розвитку.

На основі вищевикладеного, автор пропонує таку організаційну модель інноваційного кластера, створеного на базі хлібопекарської промисловості Одеського регіону, представлену на рис.1.

Особливістю цієї моделі є розподіл її основних учасників на п'ять секторів: адміністративний, ресурсозабезпечуючий, обслуговуючий, науково-кадровий і виробничий. Ядром запропонованої нами моделі формування інноваційного кластера в хлібопекарській галузі має стати саме виробничий сектор, у якому за умов плідної співпраці всіх інших учасників створюється інноваційна продукція.

Представлена модель дозволяє: по-перше, виділити ядро майбутнього кластера і його роль в розвитку цієї регіональної структури; по-друге, виділити конкурентні блоки всередині кластера і, по-третє, окреслити потенційні можливості для розвитку і розширення кластера.

Кластерна структура організаційної моделі надає їй переваги над іншими об'єднаннями підприємств: гнучкість і адаптивність до змін умов функціонування, можливість залучення великої кількості різних учасників, активізація інвестиційно-інноваційних процесів всередині кластера.

Координаційну діяльність з функціонування і розвитку має здійснювати заснована основними учасниками кластера Координаційна рада. Її взаємодія з Агенцією регіонального розвитку, іншими регіональними і державними органами влади забезпечить встановлення тісних партнерських відносин з адміністративним сектором кластера.

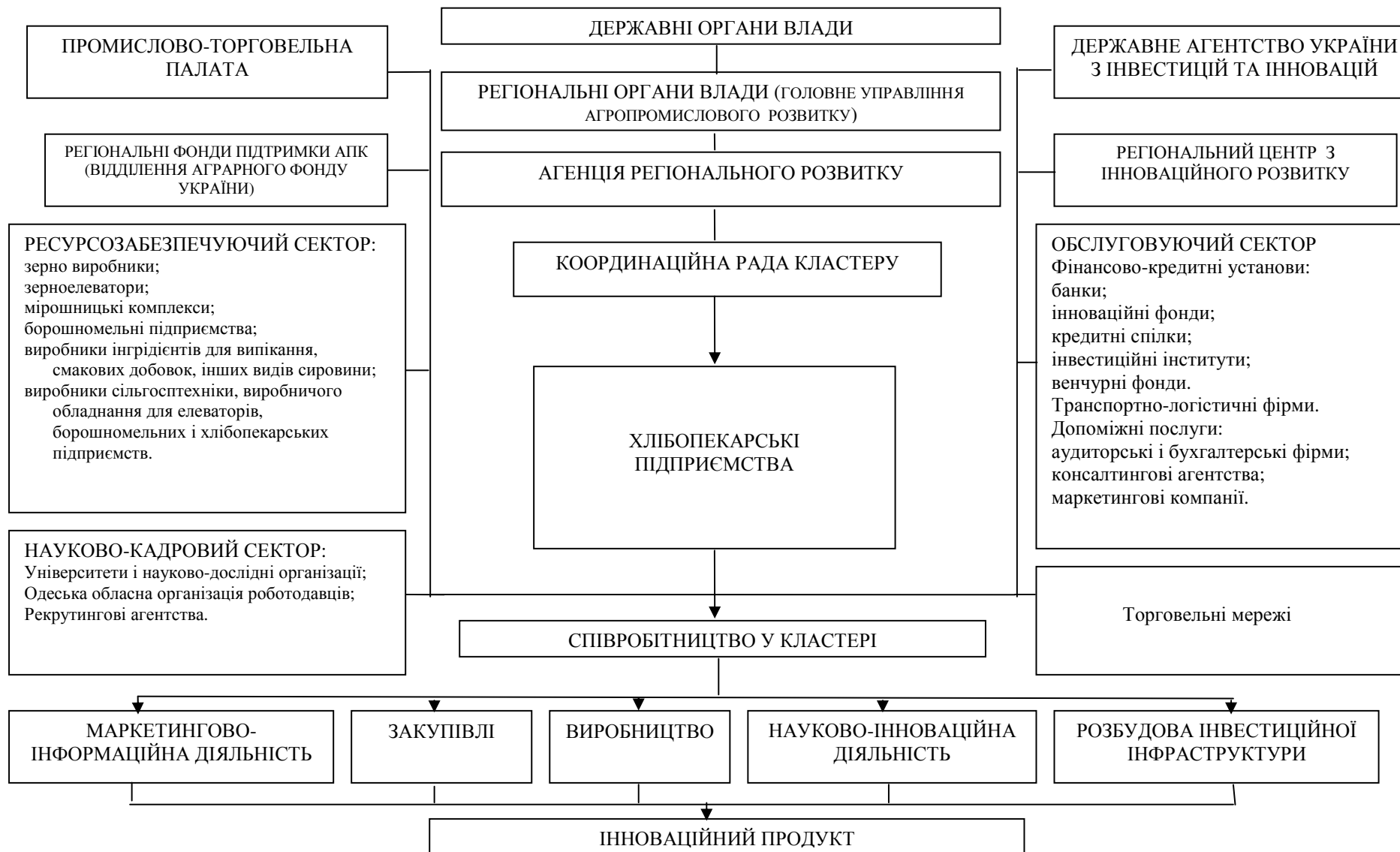

Рис. 1. Модель регіонального інноваційного кластеру хлібопекарської галузі Одеського регіону

Особливістю запропонованої кластерної моделі є здійснення його учасниками співробітництва у спільних видах діяльності, розподіленої на основні блоки. Залучення секторів кластера до спільної діяльності в його межах забезпечує встановлення між ними тісних зв'язків і встановлення спільних цілей. Характеристику зазначених блоків співробітництва представлено у табл.2.

Таблиця 2

Співробітництво у кластері

Блок співробітництва	Характеристика роботи	Переваги для кластера
1	2	3
Маркетингово-інформаційна діяльність	<p>Здійснення інформатизації всіх членів кластеру про результати його діяльності, проблеми і можливості для розвитку, галузеві умови функціонування, перспективи кожного з учасників і стримуючі чинники.</p> <p>Розроблення проектів вдосконалення комунікацій між компаніями і секторами кластеру.</p> <p>Організація інформаційних центрів для розповсюдження і поширення інформації про співпрацю всередині кластера, технології та рекламні можливості серед компаній кластера, проведення моніторингу змін у законодавстві.</p> <p>Введення інформаційних бюлетенів кластеру, в яких відображаються актуальні питання його розвитку і висвітлюються поточні проблеми, досягнуті результати.</p> <p>Організація спільної діяльності по просуванню продукції кластеру, спільних торгових виставок, розробка спеціальних видів галузевих брошур і статей у газетах з метою популяризації кластеру і виробленої ним продукції.</p> <p>Створення спільних веб-сайтів у мережі Інтернет, що слугує засобом поширення продукції і ресурсів кластеру, розповсюдження внутрішніх знань.</p>	<p>Обмін досвідом між учасниками кластерного утворення, що забезпечує прискорення впровадження інвестиційно-інноваційних процесів у них.</p> <p>Створення єдиної інформаційно-консультативної мережі всередині кластеру дає можливість забезпечення рівномірного розвитку кожного його сектору, а організація спільної діяльності по просуванню продукції кластеру значно укріплює його конкурентну позицію на регіональному ринку.</p>
Закупівлі	<p>Встановлення тісних зв'язків між продавцями ресурсів і сировини та його покупцями, укладання взаємовигідних контрактів на їх постачання, впровадження спільної системи транспортування.</p> <p>Спільне придбання дорогого обладнання, сільськогосподарської техніки, транспортних засобів.</p> <p>Впровадження інноваційних технологій на підприємствах учасників кластера, придбаних на умовах спільного користування і обміну досвідом.</p>	<p>Зміцнення зв'язків покупця-продавця всередині кластера, що, відповідно, впливає на зниження собівартості ресурсів, зменшення строків їх поставки, оновлення виробничих потужностей, сільськогосподарської техніки, обходження посередників і зниження впливу зернотрейдерів, встановлення взаємовигідних комерційних умов на кожному з етапів формування доданої вартості продукції кластера. Скорочення транспортних витрат і вартості основних видів ресурсів призводить до оптимізації собівартості кінцевої продукції галузі, зростання рентабельності бізнесу і його конкурентоспроможності.</p>

1	2	3
Виробництво	Впровадження альянсів для спільного вироблення продукції у кожному секторі кластеру. Можливість заснування спільних підприємств для виготовлення потрібної сировини і харчових добавок, які до цього купувалися за межами регіону або країни. Запровадження обміну досвідом у виробничій сфері та у інших кластерних секторах.	Коопераційні зв'язки між учасниками кластеру значно полегшують процеси поширення інноваційних розробок, прискорюють їх впровадження у виробництво. Можливість заощадження на придбанні дорогої сировини і харчових добавок, інших пекарських інгредієнтів, які купуються за межами України, економія на транспортних витратах.
Науково-інноваційна діяльність	Укладення довгострокових проектів співпраці в галузі інноваційної діяльності. Проведення спільних науково-дослідних розробок у сфері спеціалізації кластера, перевірка ефективності застосування інноваційних технологій. Організація підготовки і перепідготовки спеціалізованих фахівців для роботи у кластері, спеціальних програм підвищення кваліфікації працівників в межах потреб кластера.	Активізація науково-інноваційних процесів всередині кластера, підвищення сприйняття секторів кластера до інновацій і нових технологій, прискорення переходу підприємств хлібопекарської галузі на інноваційний шлях діяльності. Впровадження інноваційних процесів на кожній ланці агропромислового ланцюга на всіх етапах вироблення продукції галузі.
Розбудова інвестиційної інфраструктури	Налагодження тісних зв'язків з банківськими та іншими фінансовими установами, заключення договорів співробітництва з регіональними і приватними інвестиційними інститутами.	Укріплення і розвиток фінансо-кредитних установ, стимулювання інвестиційної активності у галузі. Розширення і диверсифікація фінансових коштів на розвиток кластеру, підвищення доступності довгострокового кредитування, поширення венчурного інвестування учасників кластера. Залучення вітчизняних та іноземних інвесторів. Прискорення інвестиційних процесів всередині кластеру. Створення сприятливого інвестиційного клімату як всередині хлібопекарської галузі і суміжних з нею галузях, так і в Одеському регіоні в цілому.

Розвиток інноваційної діяльності має ґрунтуватися на принципах, здатних стати основою її успішного функціонування і встановити тісний зв'язок із зовнішнім середовищем. Ми вже розглядали ці принципи в першій главі дисертаційного дослідження, акцентуючи увагу на їх важливості для підприємства, що стало на шлях інноваційного розвитку. До таких принципів ми віднесли такі принципи: адаптивності, динамічного приведення у відповідність цілей і спонукальних мотивів діяльності підприємства, саморегуляції, самоорганізації умов функціонування, саморозвитку. Дослідження кластерного підходу в управлінні конкурентоспроможністю підприємства (галузі) дозволяє стверджувати, що формування і розвиток інноваційних кластерних структур має свої специфічні особливості створення і умови функціонування, що ставить питання про необхідність формулювання загальних принципів, на яких має базуватися галузева кластерна модель. Ураховуючи проведений нами аналіз світового та вітчизняного досвіду функціонування кластерних структур, ми прийшли до висновку, що основними принципами створення регіонального інноваційного кластера на базі хлібопекарської галузі Одеського регіону, на наш погляд, мають бути:

- добровільна участь у процесі створення і управління кластером, низький бар'єр для входження в кластерну групу його нових учасників;

- обмін досвідом, інформацією, ресурсами та тісна кооперація між учасниками кластера, що має сприяти створенню сукупного інноваційного продукту;
- урахування специфіки територіально-регіонального аспекту в процесі становлення і розвитку кластера;
- інтеграція інтересів учасників кластера та основних напрямків його діяльності;
- забезпечення здорового конкурентного середовища всередині кластера;
- динамічності і гнучкості розвитку;
- інноваційної активності всіх учасників кластера;
- пріоритетності вибору напрямків науково-технічного і технологічного розвитку економіки регіону з урахуванням її наукового й інноваційного потенціалу;
- збалансованого розвитку всіх учасників кластера, що дозволить прискорити підвищення і зростання його конкурентоспроможності;
- диверсифікації джерел фінансування для зниження ризику неуспішності інноваційних проектів і підвищення їх ефективності;
- розподіл ризиків між учасниками кластера;
- поетапне фінансування інноваційних проектів.

Врахування цих принципів в процесі створення і розвитку регіонального інноваційного кластера на базі хлібопекарської галузі Одеського регіону дозволить сконцентрувати зусилля кожного з його учасників на досягнення загальної мети – стабільне зростання економіки регіону та окремих його підприємств і організацій шляхом формування інноваційно-активного конкурентоспроможного кластерного угруповання.

Висновки та перспективи подальших розробок. Отже, запропонована нами модель створення інноваційного кластера на базі хлібопекарської галузі Одеського регіону дозволить досягти таких основних результатів:

- зростання конкурентоспроможності галузі в цілому і формування стійких господарських зв'язків між окремими учасниками кластера;
- налагодження кооперації і активної співпраці між державними, регіональними органами влади, науково-дослідними і освітніми установами та приватним сектором економіки;
- сприяння розвитку малого і середнього бізнесу, підвищення їх інноваційної активності;
- підвищення продуктивності праці в галузі за рахунок використання спеціалізованих видів сировини, доступу до інформації, обміну досвідом та знаннями, що призведе до зниження собівартості кінцевого продукту і зростання рентабельності галузі хлібопечення;
- здійснення технічного переоснащення підприємств галузі, підвищення рівня технологічних змін як у сільськогосподарському комплексі, так і у переробних галузях;
- розробка галузевих норм, що формують стандарти хлібопечення;
- ліквідація проблеми сировинного дефіциту хлібо заводів у результаті незадовільної державної політики і складання не вигідних комерційних договорів;
- зниження собівартості продукції хлібо заводів і підприємств, суміжних із ними галузей, підвищення її якості;
- підвищення рентабельності галузей, що входять до складу кластера;
- скорочення інноваційного циклу впровадження інноваційної продукції всередині галузі;
- підвищення рівня інвестицій і прискорення інноваційної діяльності всередині галузі.

Для підвищення результативності кластерних угруповань в регіонах нашої держави, в тому числі у хлібопекарській промисловості Одеської області, зростання їх ефективності і конкурентоспроможності ми розробили такі основні рекомендації [7]:

1. Розроблення і затвердження на державному рівні Стратегії підвищення конкурентоспроможності України і її регіонів на основі кластерного підходу, формування і впровадження Програми розвитку потенціалу регіонів на базі кластерних моделей.

2. Сприяння розвитку міжнародної співпраці в галузі кластеризації економіки, участь держави у європейських і міжнародних форумах, присвячених проблемам кластерів. Створення регіональних підрозділів для консультацій та обміну досвідом, які можуть бути сформовані на базі об'єднань навчальних закладів (свого роду кластер – об'єднання університетів та інших навчальних закладів, що виконують дослідницькі, освітні й інші послуги в рамках потенційного напрямку регіонального розвитку та можуть виступати науковим центром регіонального кластера або навіть декількох кластерів).

3. Формування системи показників, методик та критеріїв оцінки ефективності кластерних систем, перспектив їх організації у регіонах, аналізу потенціалу регіональної економіки, виявлення потенційних можливостей (галузей і напрямків підприємницької діяльності), потенційних конкурентоспроможних кластерів і бар'єрів для створення кластерних структур.

4. Забезпечення формування сприятливого ділового клімату – бізнес-середовища для формування кластерних об'єднань в регіонах, особливо тих, де вже існують кластерні структури або де перспективи їх появи є високими. Для цього необхідно: внесення змін у чинне законодавство, що регулює діяльність кластерів; створення нових правових норм, які будуть сприяти не тільки їх появі, але й ефективному розвитку; виключення з українського законодавства законів і правил, що гальмують розвиток інноваційної діяльності, надання регіональним виконавчим органам більше повноважень для сприяння поширенню кластерів на їх території; держава має стати центральною з'єднуючою ланкою між освітніми установами, науковими центрами, підприємницькими колами і громадськими організаціями, має сприяти активній співпраці між цими суб'єктами ринку шляхом співпраці кожного його учасника.

5. Створення на базі університетів національних центрів дослідження кластерів, їх переваг і можливостей адаптування і використання в умовах регіонального розвитку в Україні. Актуальності набуває завдання підвищення освітнього рівня українського підприємницького середовища, підготовки та перепідготовки фахівців, для чого вважаємо за необхідне створити організацію спеціальних університетських програм по вивченню феномену кластеру, проведення семінарів, ділових зустрічей, Інтернет-курсів, організацію конференцій і круглих столів, що має також сприяти співробітництву між господарськими одиницями, що входять до кластерних об'єднань, і потенційними його учасниками. Для поширення наукової бази пропонуємо ініціювання державою і Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України на базі договорів співробітництва із світовими навчальними закладами організацію навчання, стажування і відряджень викладачів і наукових співробітників університетів за кордон для більш детального вивчення кластерного підходу і досвіду функціонування кластерів в розвинених державах.

Отже, формування регіонального інноваційного кластера на базі хлібопекарської промисловості Одеського регіону, запропонованої нами в роботі, дозволить створити сприятливі умови для розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в галузі, сприятиме підвищенню коопераційних зв'язків між основними його учасниками, що позитивно впливатиме на зростання їх конкурентоспроможності як на регіональному рівні, так і за його кордонами.

Список використаної літератури

1. Заремський Б. В. Кластерна стратегія інноваційного розвитку регіонів в контексті глобальної економіки / Б. В. Заремський [Електронний ресурс] / Портал : WEB-ресурс научно-практических конференций. – Режим доступу \www/ URL: http://www.confcontact.com/20101008/2_zarem.htm. – Заголовок з екрану, доступ вільний, 17.06.2011.
2. Яковс Дани Меры по развитию инновационных процессов [Електронний ресурс] / Дани Яковс / Портал : Государственный научно-исследовательский институт информационных

технологий и телекоммуникаций. – Режим доступа \www/ URL: <http://www.informika.ru>. – Заголовок з екрану, доступ вільний, 13.06.2011.

3. Мингалеева Ж. Кластеры и формирование структуры региона / Ж. Мингалеева, С. Ткачева. – МЭМО. – 2000. – № 5. – С. 97–102.
4. Портер М. Международная конкуренция: конкурентные преимущества стран. – Пер. с англ. – М. : Международные отношения, 1993. – 546 с.
5. Soulie D. Filires de Production et Integration Vertical / D. Soulie. – Annales des Mines, Janvier 1989. – P. 21-28.
6. Tolenado J. A. Propjs des Filires Industrielles / J. A. Tolenado. – Revue d'Economie Industrielle. – V. 6. – 1978. – №4. – P. 149-158.
7. Ступак С. М. Специфіка формування і особливості розвитку регіональних кластерів в умовах української економіки / С. М. Ступак // Інноваційна модель розвитку регіону як умова економічної безпеки в контексті інтеграційних процесів: XIII Всеукр. наук.-практ. конф. студентів і молодих учених, 30 березня 2011 р. : тези доповіді. – Донецьк : ТОВ «ДЕГІ», 2011. – С. 146-148.

Прийнято до друку 06.07.2011